

ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје
65 години од своето формирање

XVIII Меѓународен симпозиум за балкански фолклор

Тема:

„Теорија и емпирија: Институционализирана фолклористика и етнологија во Македонија и на Балканот“

Скопје, Република Македонија

20 и 21 ноември 2015

Institute for folklore “Marko Cepenkov” – Skopje
65th anniversary of its establishment

XVIII International symposium on Balkan folklore

Topic:

“Institutionalized folkloristic and ethnology in Macedonia and Balkans – theory and empiricism”

Skopje, Republic of Macedonia

20 and 21 of November, 2015

Програма

Program

20 ноември, 2015 (петок)

9.00 – 9.30 – *Свечено отворање на научниот собир*

9.30 – 11.00 *Прва утринска сесија (I – сала I)*

Претседавач: Ермис Лафазановски

1. **Ермис Лафазановски** „За каталогизацијата на македонските народни приказни од Институтот за фолклор `Марко Цепенков`“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
2. **Вера Стојчевска – Антиќ** „Придонесот на проф. Кирил Пенушлиски во македонското народно творештво“ (УКИМ, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје)
3. **Билјана Ристовска-Јосифовска** “Македонската фолклористика во 60-те и 70-те години на 20 век низ еден личен опус”
4. **Боне Величковски** „Предизвиците со кои се соочува Институтот за фолклор во ерата на глобализацијата“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)

11.00 – 11.30 – пауза за кафе

11.30 – 13.00 – *втора утринска сесија (IIA – сала I)*

Претседавач: Весна Петреска

1. **Alexander Gura** „The typology of South Slavic wedding: areal differences, similarities and parallels to other Slavic traditions“ (Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences, Moscow, Russia)
2. **Весна Петреска** “Обредните личности – кум и старосват во свадбата: структурално-функционален и комуникациски приод” (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
3. **Зоранчо Малинов** „Обредниот календар на Македонците низ призмата на теоријата на обновувањето на времето на Мирча Елиаде (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
4. **Јасминка Ристовска Пиличкова** „Функционално - семиолошките особености на македонските народни носии“(УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)

11.30 – 13.00 – втора утринска сесија (IIБ– сала II)

Претседавач: Родна Величковска

1. **Родна Величковска** „Традиционалното пеење во областа Порече“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
2. **Olga Tokmakova** “Music and choreographic genres in the Basin of the Psyol river” (Russia) (Voronezh State Institute of Arts, Russia)
3. **Галина Христова** “Folklore field researches of the Chair of Ethnomusicology at the Voronezh State Institute of Arts (Russia) (Voronezh State Institute of Arts, Russia)
4. **Anton Ostapenko** “Folklore archives establishment in cultural-historical perspective of the 20th century. Norwegian experience” (Center for Folklore and Ethnography at St. Petersburg State Conservatory, Russia)

13.00 – 14.30 – пауза за ручек

14.30 – 16.00 – прва попладневна сесија (IIIА – сала I)

Претседавач: Лорета Георгиевска-Јаковлева

1. **Лорета Георгиевска-Јаковлева** „Легендата за Марко Крале во современата македонска литература и култура“ (УКИМ, Институт за македонска литература, Скопје)
2. **Славица Србиновска** „Компаративни толкувања на книжевните форми и теоријата на идентитетот: клетвата во структурата на романот“ (УКИМ, Катедра за општа и компаративна книжевност, Скопје)
3. **Кристина Димовска** „Перцепцијата на паремииолошките форми во македонскиот препев на `Беовулф`“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
4. **Александар Јордановски** „Хронологија за законската регулатива за заштита на нематеријалното културно наследство во Македонија – можности за развој и промоција“ (Министерство за култура на Република Македонија)

14.30 – 16.00 – прва попладневна сесија (IIIБ - сала II)

Претседавач: Велика Стојкова Серафимовска

1. **Велика Стојкова Серафимовска** „Сцената како нов културен простор за трансмисија и транзиција на традиционалната музика“(УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)
2. **Olga Pashina** „Belief in the magical power of the human voice and the sound action in ritual of the Slavs“ (The State Institute for Art Studies, Moscow, Russia)

3. **Adela Pukl** „Private collections of Slovene popular –national music“ (Slovene Ethnographic Museum, Department of spiritual culture, Ljubiana, Slovenia)
4. **Хава Сарачини** „Музичките карактеристики на градската свадбена традиција во Дебар“

16.00-16.30 – Пауза за кафе

16.30– 18.30 Втора попладневна сесија (IVA – сала I)

Претседавач: Катерина Петровска Кузманова

1. **Катерина Петровска Кузманова** „Теоријата на изведбата во контекст на фолклористичките истражувања“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
2. **Агата Рогош** „Потекло на Македонците во полскиот институционален научен дискурс“ (Универзитет Адам Мицкјевич во Познањ, Полска)
3. **Joanna Rękas** „Vodici. Folkloristic study on a commemorative ceremony“ (Institute of Slavic Philology, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland)

16.30– 18.30 Втора попладневна сесија (IVB - сала II)

Претседавач: Александра Кузман

1. **Радомир Поповски** „Звукот на тапанот и македонскиот духовен простор“ (УКИМ, Институт за македонска литература)
2. **Александра Кузман** „За некои од посовремените начини на пренесување на музичката традиција во Република Македонија,“ (УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)
3. **Горанчо Ангелов** „Придонесот на балканската етноорганологија во истражувањето на македонските традиционални инструменти“ (УГД, Музичка академија – Штип)
4. **Тимко Чичаковски** „Чалгискиот оркестар од градот Берово“ (ДМБУЦ Илија Николовски – Луј – Скопје)

21 ноември, 2015 (сабота)

9.00–10.30 – прва утринска сесија (VA – сала I)

Претседавач: Клеанти Ановска

1. **Клеанти Ановска** „Институционализирана влашка фолклористика“ (УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)
2. **Актан Аго** „Институционализирано истражување на турскиот фолклор во Република Македонија“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)
3. **Arbnora Dushi** „The Status of Albanian Folkloristic in Kosovo: Development Paths“ (Institute of Albanology – Prishtina, Kosovo)
4. **Трајко Петровски** „Дефинирање на фолклорот и неговото проучување во ромската култура“ (УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)

9.00–10.30 – прва утринска сесија (VB - сала II)

Претседавач: Ивона Опеческа Татарчевска

1. **Стојанче Костов** „Имплементација на етнокорееологијата во образовниот систем на Балканот и во Македонија“ (УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)

2. **Ивона Опетческа Татарчевска** „Образовната и културната политика во процесот на институционализација на фолклорната танцова сцена“ (Министерство за култура на Република Македонија, Управа за заштита на културното наследство)
3. **Ленче Насев** „Застапеноста на фолклорот во учебниците по музичко образование“ (УГД, Музичка академија – Штип)
4. **Ана Петрова** „Етномузикологијата во Франција, за што таа служи?„

10.00 - 10.30 – пауза за кафе

10.30 - 12.00 втора утринска сесија (VIA – сала I)

Претседавач: Изаим Муртезани

1. **Armanda Hysa** „Some recent developments in Albanian ethnology in Albania“ (Institute of Cultural Anthropology and Art Studies, Center of Albanian Studies, Tirana, Albania)
2. **Изаим Муртезани** „Положбата на институционализираната албанска фолклористика и етнологија во Република Македонија “ (УКИМ, Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје)
3. **Evgenia Troeva- Grigorova and Valentina Vasseva** „ The Study of ‘Bulgarian Traditional Culture’ in Bulgarian Academy of Sciences: Institutionalization, Paradigms, Transformation“ (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum - Bulgarian Academy of Sciences (BAS) Department of Historical Ethnology, Sofia, Bulgaria)
4. **Сена Ариф** „Турските пословици – еден психолошки приод“ (УКИМ, Филолошки факултет, катедра за турски јазик)
5. **Rubin Zemon** “The role of Institutionalized Folkloristic and Ethnology in Nation-building, politics of recognitions and protection on national minorities in the Balkans” (Institute “Euro-Balkan”, Skopje)

10.30 - 12.00 втора утринска сесија (VIB - сала II)

Претседавач: Владимир Јаневски

1. **Филип Петковски** „Црногорка – орото што не постои“
2. **Владимир Јаневски** „Водичарки во планинските села од Скопска Блатија” (УГД, Музичка академија– Штип)
3. **Мелита Ивановска** „Пејачка традиција од свадбениот обреден комплекс, кај Македонците со исламска религија во с. Скудриње, Долна Река“ (ДМБУЦ „Илија Николовски-Луј“, Скопје)
4. **Благица Илиќ** „Орото `Рамно велешко` во велешкиот културен систем на вредности“ (ДМБУЦ „Илија Николовски – Луј“, Скопје)

13.00– 14.00 Пауза за ручек

14.00- 15.30 – прва попладневна сесија (VII – сала I)

Претседавач: Мишел Павловски

1. **Мишел Павловски** „Ангели и змејови“ (УКИМ, Институт за македонска литература)
2. **Трајан Ристовски** „Обредноста поврзана со лекување на болестите кај новороденчињата во традициската култура на Овчеполците” (ТРД ТВ Ирис – Штип)
3. **Владимир Јанев** „Библискиот лик на Јаков и неговото значење за јуфаизмот“ (УКИМ, Институт за национална историја)

4. **Емилија Апостолова Чаловска** „Црквата Св. Софија во Охрид и оформувањето на првите стручно-научни институции за заштита на културното наследство во Македонија“ (УКИМ, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје)

15.30 – 16.00 - пауза за кафе

16.00 – 18.00 втора попладневна сесија (VIII – сала I)

Претседавач: Биљана Рајчинова-Николова

1. **Биљана Рајчинова-Николова** „Разбивање на монотеистичкиот модел на патријархатот/Надминување на антропоцентризмот(реимагинирање на биолошката женскост, видена низ призма на мотивот Мома-војник)“ (УКИМ, Институт за македонска литература – Скопје)
2. **Златко Поповски** „Категориите `време` и `временост` како егзистенцијални одредници и идентификациски парадигми на македонскиот фолклор“ (УКИМ, Институт за македонска литература, Скопје)
3. **Дијана Петровска** „Лексиката поврзана со носиите и обичаите: еден од показателите за самодетерминирање на Гораните на Балканот“ (Државен универзитет во Тетово)
4. **Викторија Момева Алтипармаковска** „Придонесот на НУ Завод и музеј – Битола во истражувањето, заштитата и промоцијата на културното наследство во регионот на Битола и Преспа“ (НУ Завод и музеј – Битола)

АБСТРАКТИ – ABSTRACTS

д-р Ермис ЛАФАЗАНОВСКИ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

*За каталогизацијата на македонските народни приказни од
Институтот за фолклор „Марко Цепенков“*

Каталогизацијата и систематизацијата на типовите на народни приказни собрани и архивирани во Архивот на институтот за фолклор „Марко Цепенков“ според меѓународниот индексен систем, претставува една од најважните задачи со која институтот се занимавал во последните 65 години. На жалост до конкретна публикација на оваа тема се уште не е дојдено. Овој реферат ќе ги анализира досегашните напори во врска со остварувањето на овој проект и ќе ги посочи понатамошните обврски кои требаат да се превземаат со цел македонските народни приказни да станат наскоро дел од светското традиционално наративно наследство.

д-р Вера СТОЈЧЕВСКА – АНТИЌ

УКИМ, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје

Придонесот на професорот Кирил Пенушлиски во македонското народно творештво

Името на професорот Кирил Пенушлиски е водечко во доајените на македонското народно творештво. Теренски собирач на фолклорен материјал, негов истражувач и афирматор преку бројни изданија и трудови во списанијата, организатор на научни собири, неуморен научник во својот избран свет на народното творештво, присутник на сите значајни наши и странски манифестации и симпозиуми. Во овој труд давам само резиме на неговиот животен пат, секогаш поврзан суштински со истражувачки интерес кон македонското, а и кон други балкански, народни творештва.

д-р Билјана Ристовска-Јосифовска

УКИМ, Институт за национална историја

**Македонската фолклористика во 60-те и 70-те години на 20 век
низ еден личен опус**

Македонската фолклористика од своите почетоци до нејзиното институционално етаблирање, ја проучуваме во рамките на севкупните историски текови на македонскиот културен, национален и општествен развој. Во таа смисла е интересно прашањето каков е нејзиниот статус во 60-те и 70-те години на 20 век, видена низ личниот опус и професионалниот ангажман на акад. Блаже Ристовски.

д-р Боне ВЕЛИЧКОВСКИ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје

Предизвиците со кои се соочува институтот за фолклор во ерата на глобализација

Со формирањето на Институтот за фолклор во Скопје во почетокот на 50-те години од XX век, најнапред познат како Фолклорен институт, се институционализира дејноста која подоцна прерасна во дисциплина позната како фолклористика, призната од пошироката научно-истражувачка заедница во светот. Постојењето на оваа установа се поткрепи со појавата на организации кои носат сличен или ист назив, како на пример Институтот во Загреб (кој претрпи неколку преименувања во текот на своето постоење), Институтот за фолклор во Софија и американскиот Фолклорен институт (од 1962), за чие формирање е заслужен истакнатиот професор Дорсон, кој успеал да се избори за неговиот одделен статус со

департаментализација, односно процес на поделба на организацијата на одделни делови кои можат да се именуваат како оддели, одделенија или сектори на студиите на американските универзитети во тоа време. Именувањето на установата (Институт за фолклор) е синтеза на два основни термина во која влегуваат зборовите „фолк-лор“ од англо-саксонско потекло, назив кој во останатите јазици се идентификува, на пример, во времето на неговата појава, во Германија како *Volkskunde*, во Франција како *Arts et Traditions Populaires*, Русија и, подоцна, СССР како *Народное творчество* итн. Кај нас, Институтот за фолклор како научно-истражувачка установа ја проширува својата дејност со стекнувањето на статус на образовна институција во првата деценија на овој век. Со тоа фолклористиката како фундаментална дејност на Институтот за фолклор се институционализира и станува рамноправна научна дисциплина со останатите академски гранки.

Со парцелизацијата на научните дисциплини, и воопшто на знаењата, зборот *фолк* влегува во составот на многу поими за да се изразат различни културни појави, на пример, фолклорна или народна култура, фолклорно творештво што е, имено, институционален изоморфизам. Множењето на изоморфизмите претставува извесна пречка, бидејќи за основа ги има одредени теории кои се одглас на разликите кои постојат меѓу културните традиции на одделни народи. Често изоморфизмите може да предизвикаат појава на изоморфни парадокси или контрадикторности кои спречуваат секаков понатамошен развој на одредена научна дисциплина. Организационата структура на научната дисциплина може да произлезе, покрај трендот за ефикасност во услови на пазарна економија, од институционалната принуда наметната од повисоки институции или од самата дејност. Напорите да се постигне рационалност во работењето со принуда, и оттаму неизвесност, води кон структурна хомогеност и институционален изоморфизам за сметка на конкурзивниот изоморфизам. Оваа појава во контекст на глобализацијата е идеја која се спроведува од страна на современите национални општества и произлегува од институционализацијата на светските модели создадени и промовирани со глобалните светски и асоцијативни процеси.

Воспоставувањето на асоцијативен тип на општествена моќ, во кој зголемувањето на моќта на едни субјекти произведува зголемување на моќта и на другите субјекти во општеството, може да се одвива само во општествен систем од конкурзивен карактер. Тоа посебно важи за науката и научно-образовните институции. Тие во рамките на овој систем можат да одиграат клучна улога во подигање на квалитетот на сите рамништа, во поттикнувањето на искористеноста на сопствените човекови и природни ресурси, и на тие елементи да се поттикне демократизацијата на општеството. Но тоа не може да се оствари без претпоставките кои се создаваат со институционализација на научно-истражувачката работа со конкретни програми од областа на општествениот, економскиот, техничко-технолошкиот, културниот и политичкиот живот на определено општество.

Институтот за фолклор чија грижа е културното наследство ја има предвид амбиенталната опкруженост (интензивниот развој на бизнис средината, предизвиците на глобалниот свет со неговите различни културни обрасци, слободата на интерпретација, динамиката во размената на творечките постигања и разликите во општествената потреба за културна реализација), се соочува со редефинирање на досегашните методи на работа применувани во Институтот за фолклор.

Alexander GURA, PhD

Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences, Moscow, Russia

The typology of South Slavic wedding: areal differences, similarities and parallels to other Slavic traditions

The report deals with the features of the wedding ceremony common to the South Slavs in general (special messengers, a special wedding fool, a bride's throwing different subjects over the roof of a groom's house, the type of wedding pies, apotropaic symbolism of a wreath, a wedding flag *бajрак* or *баjрак* etc.)

Different words meaning "wedding" in different areas (all-Slavonic ⁺*svatъba*; Croat., Bosn., Sloven. *pir*; Croat., Sloven. *gost-*; Sloven. *ohcet*; Croat. *svati, svatovi*; Bosn. *pilav* etc.) and groomsmen (south Slav. ⁺*dever*; Bulg., Macedon. from **bratr-*; Sloven. from **drug-*) show the inhomogeneity of a South Slavic zone and results in two main types of wedding western South Slavic (with Slovenian tradition in particular) and eastern type (Bulgarian-Macedonian mainly).

We consider the compliance of South Slavs' wedding ceremony with West Slavic tradition (the ritual use of the apple, the bride's motionless at the feast, the words meaning matchmaking from **ględēti*, the terms meaning

engagement' with the root **věr-*, wedding bread **kolačъ* etc.) and especially the western part of the South Slavs, that is Slovenes in the first place (to time weddings to the Pancake week, to use the terms ⁺*družba* and ⁺*družica*, to call sponsors at a wedding "broad" and "obese", to travel individually from a bride's and groom's homes to the church wedding, to visit a tavern after the wedding, to place musicians in front of the wedding procession etc.).

The signs that distinguish the eastern south Slavic type of wedding within the south Slavic one are specified: Dimitry's Day (26.X) as the beginning of the fall wedding season, the rituals of shaving a groom and sieving flour on the eve of the wedding, a bride being silent in front of her parents and sponsors at a wedding, the name for a wedding flag from **praporъ* and **xorogy*, the perception of the wedding eve as the beginning of the actual wedding and using the word "wedding" for both, conducting engagement in two stages, blessing the marriage as forgiveness, guilt release and remission of sins, the explanation of raining during the wedding as a consequence of eating burnt food. The parallels of the eastern South Slavic type of the wedding to that of eastern Slavs are noted (wedding bread **korvajъ*, the complete rite of its making, the ritual washing of the bride before the wedding, phrases similar in structure which matchmakers use, explaining the purpose of their visit from the opposite, similar names for church wedding and the terms *занивать* (bride), *заной* and their derivatives, a similar sequence of events of the wedding day, the concept of obligatory defloration in the wedding night and harmful impact of bride's lack of virginity on the family and rural community, customs to publicize the virginity of the young and shaming not virgin bride) and the wedding rite of western Slavs (bride's looking into the chimney after the meeting in the groom's house, stealing kitchen utensils and footwear and the like during after wedding excesses and their subsequent sale; the notion that bride's crying stimulates additional milk production at cows).

The features of the Balkan wedding tradition are particularly emphasized. They correspond to certain Carpathian ones, the Carpathian-Ukrainian ones in the first place: calling sponsors at a wedding *кум* (godmother) and *кума* (godfather), godfather's having an assistant, similar terms for engagement with the root *god-* (Bulg. *годеж* and Ukrain. Carpath. *згодини*, *згодинки*), bride's having demonic features and magic abilities, circular dances.

A long list of common features in the wedding ceremony of all or most of the Slavic traditions is given in conclusion.

д-р Весна ПЕТРЕСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Обредните личности – кум и старосват во свадбата: структурално-функционален и комуникациски приод

Свадбата, како еден од најзначајните моменти во животот на индивидуата, била предмет на собирање и проучување во досегашното институтско работење. Тоа е видливо во огромниот фонд на архивски материјали со кои располага Архивот на Институтот за фолклор, како и со објавени материјали кои се однесуваат на свадбата, во кои пристапите биле различни: етнографски, споредбен, функционален, структурален, итн.

Од обредните личности кои се застапени во свадбата, а може да се каже дека се многубројни, почнувајќи од главните обредни субјекти – невестата и младоженецот, понатака, оние кои се одговорни за успешен премин во новата брачна состојба на невестата и младоженецот, на пр. стројникот или сводникот, бајракатарот, канариците, месариите, деверот, свекорот, свекрвата, мајката и таткото на невестата, итн. акцентот ќе биде ставен на кумот/кумата и старосватот/старосватицата. Преку структурално-функционален и комуникациски приод ќе се разгледа нивната улога во свадбенот обред. Ритуалното значење на овие личности може да се види на социјален, религиозен, функционален план. Во хиерархијата на обредни личности, кумот и кумата, старосватот и старосватицата заземаат едно од главните места, и нивната улога покрај во свадбата, ја гледаме во понатамошниот живот на брачната двојка, како и во нивните семејства. Но, ако меѓу овие личности се направи нивна хиерархија, тогаш може да се констатира дека многу поголемо е значењето на улогата на кумот/кумата во споредба со онаа на старосватот/старосватицата – за кои може да се каже дека немаат некоја особена обредна улога. Оваа хиерархија се јавува уште во предсвадбените обичаи, на пример во особеното канење, особено на кумот, во текот на свадбата со почесното место што го имаат при нивното седење на трpezата, улогата на кумот во црквата, улогата на кумата при сведувањето на младите, нивното канење наредниот ден, а од посвадбените обичаи нивното испраќање, како и активирање на улогата на кумот при добивање на дете на младиот брачен пар. На социјално ниво може да се земе и возраста, брачниот статус, престижот изразен преку дарот, степенот на сродство на овие личности во поглед

на брачната двојка – старосватот да е во роднински врски со младоженецот, преку неговата мајка, односно станува збор за сватовско сродство, додека кумот, се смета за духовен сродник и според народните верувања тој има вредност на крвно сродство, но, и многу поголема. Она што може да се каже е дека на македонски терен е запазена личноста на старосватот, но, без некоја особена улога. Религиозната компонента кон кумот е изразена главно што тој се смета за духовен сродник, бидејќи статусот на кум се предавал од поколение на поколение, во кој случај можеме да зборуваме за кумство како духовно сродство, и традиционалните норми на однесување кон кумството, правилата за брак, и особено во гревот и казните што постојат во македонските верувања, но, и во верувањата кај некои јужнословенски народи и кратките жанри за оние што ги прекршиле правилата. На функционален план нивната улога ја гледаме во обврските што ги имале. Улогата на обредните личности кум/кума и старосват/старосватица ќе се пратат и во современите свадби.

Улогата на обредните личности – кум и старосват и статусот што го имаат во однос на невестата и младоженецот, покрај во обредноста е изразено и во терминологијата, што повторно повеќе се однесува за кумот. Различните термини на оние што кумуваат и оние на кои им се кумува, како и во извесен степен различното именување во поглед на старосватот/старосватицата, главно при обраќањето, во помал степен во ословувањето, говори и за различниот статус што го имаат меѓусебно.

д-р Зоранчо МАЛИНОВ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Обредниот календар на Македонците низ призмата на теоријата на обновувањето на времето на Мирча Елиаде

Според теоријата на обновувањето на времето на Мирча Елиаде, смената на годишните циклуси е идеален период за разни обредно-магиски постапки со кои се настојува да се влијае врз суштинските егзистенцијални потреби на луѓето, како што се здравјето, среќата, плодноста, берикетот, економската благосостојба итн. Имено, во текот на последните денови од годината што е на заминување и во првите денови од годината што започнува, се јавува годишна криза на духот, која едноставно претставува физиолошка формула на регресија во неизвестност, реактуелизација на “хаосот”. Во таа годишна криза на духовната состојба, искуството на примитивниот човек претчувствува знак на неизбежна конфузија, која сака да стави точка на извесната историска епоха, за да би ѝ овозможила обновување, подмладување, т.е. враќање на историјата на почетокот, па во таа смисла би требало да се сфатат и обредите коишто се одржуваат во периодот на смената на годишните циклуси, кои се прават за да го спречат сето тоа.

Во обредниот календар на Македонците се забележуваат неколку такви периоди на интензивна новогодишна обредност, кои всушност претставуваат рецидиви од некогашните календари што биле во оптек на овие простори. Таков период е т.н. соларна нова година, односно периодот околу зимската краткоденица, кога денот започнува да расте за сметка на ноќта (Раѓањето на Новото Сонце), кој календарски е блиску до 1-ви јануари, како и периодот на заминувањето на зимата и доаѓањето на пролетта, околу т.н. пролетна нова година, која е блиску до пролетната рамноденица и до некогашниот календарски почеток на Новата година со Први март, како што било во раната фаза на Стариот Рим, но и во многу древни култури во умерениот појас на северната хемисфера на евроазиските простори. Период со извесна новогодишна обредност се јавува и околу започнувањето на есенската седиба, кој е блиску до есенската рамноденица и некогашниот календарски почеток на годината на 1-ви септември, како што било во извесен период во Византија.

д-р Јасминка РИСТОВСКА ПИЛИЧКОВА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Функционално – семиолошките особености на македонските народни носии

Народната носија претставува важна компонента за проучување на етничкото и културното минато на еден народ. Таа е еден од најмоќните показатели за високото естетско и културолошко ниво што даденото население го достигнало и изразило преку своето самобитно творештвото.

Во оформувањето на македонските народни носии и другите видови на традиционалните текстилни предмети, особено значајна улога имало естетско оформување, како кодификатор на половата, возрасната и

социјалната категорија на личноста и неговиот статус во заедницата. Во нашето истажување посебно ќе се задржима на функционалните особености на *празничната* и *обредната носија*, кои заедно со секојдневната носија, спаѓаат во групата на носии со **константна функција**. Од комплексната структура на облековни елементи и знаци, кои ја дефинирале и определувале општествената позиција на поединецот во рамките на определената заедница или група, секако најзначајна е венчалната носија во која на најмаркантен начин се манифестирани естетските, функционалните, социјалните и обредните компоненти на македонските носии. По својата намена таа спаѓа во групата на празнични и обредни носии каде материјална компонента е во функција на следење на определен знак или дејство, кодифициран во рамките на определената обредна содржина.

д-р Родна ВЕЛИЧКОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Традиционалното народно пеење во областа Порече

Во овој труд ќе се елаборира традиционалното народно пеење во областа Порече, кое се одликува со својата архаичност низ различните видови песни, кои претставуваат живо сведоштво за сочуваноста на една многу стара музичко-поетска култура. Од испитаните пунктови, односно селата Крапа, Дворци, Девич, Црешнево, голем број песни од старата пеачка традиција своите традиционални особености ги задржале до најмали детали.

Olga ТОКМАКОВА, PhD

Воронежский государственный институт искусств

Music and choreographic genres in the Basin of the Psjol river (Russia)

The report highlights the musical and choreographic genres of the local tradition in the basin of the Psjol river (borderlands of Kursk and Belgorod regions of Russia), *tanok* and *Karagod*. Given the differences in the choreography and structure of the musical and poetic text, they perform different functions in the traditional culture of the region.

Galina CHRISTOVA, PhD

Воронежский государственный институт искусств – Воронеж, Российская Федерация

Folklore field researches of the Chair of Ethnomusicology at the Voronezh State Institute of Arts (Russia)

The activities concerning the folklore field researches of the Chair of Ethnomusicology at the Voronezh State Institute of Arts are directed to the study of traditional music culture and ethnography of South-Russian area. The main fieldwork was conducted on the territory of several southern Russian regions: Voronezh, Belgorod, Kursk and Lipetsk. Many localities were surveyed through the "frontal" method, by which the boundaries of some local styles have been defined.

Folklore field researches were made in the surrounding regions of the cities of Volgograd, Rostov, Ryazan and Tula too, where the investigations were conducted selectively, only in certain areas.

The Folklore Archives of the Chair of Ethnomusicology today is one of the largest in the southern Russian area with a considerable fund of recorded folklore and ethnographic materials.

Anton OSTAPENKO, MA

Center for Folklore and Ethnography at St. Petersburg State Conservatory

Folklore archives establishment in cultural-historical perspective of the 20th century. Norwegian experience

Interest in traditional art has similar stages of its development in different countries of the world. The period of folklore archives establishment as a natural result of preliminary folk art collecting seems especially important. Folklore archives become significant research centers and raise the interest of population to traditional art. It is planned to present general regularities of folklore archives establishment and development in culture-historical perspective of 20th century as well as to trace some similarities between Norwegian institutions and folklore archives in Balkan countries in this respect.

д-р Лорета ГЕОРГИЕВСКА-ЈАКОВЛЕВА

Институт за македонска литература, Скопје

Легендата за Марко Крале во современата македонска литература и култура

За историската личност Кралот Марко, според Пенушлиски (1988), постојат скромни историски факти. Затоа пак, епскиот лик Марко Крале е прецизно дефиниран како непоколеблив заштитник на народот со натприродна сила. Оттука, тој во балканскиот фолклор прераснува во легендарна личност. Но, покрај фактот дека овој лик е познат во фолклорот на повеќето балкански народи, сепак неговата присутност во современата литература и култура најмногу се забележува во Република Македонија. Текстот поаѓа од тезата дека македонската култура обезбедила доволно „фигури на меморијата“ (Халбваск 1985), и иконични и наративни, кои го актуализираат ликот на Крали Марко и го прават интересен и за современоста.

Такви „места на меморија“ во современата литература се: циклусот песни за Марко Крале на Блаже Конески („Одземање на силата“, „Стерна“, „Кале“, „Марковиот мансатир“ и „Песја брдце“) и романот на Слободан Мицковиќ „Крали Марко“, кои за своја текстуална предлошка го имаат фолклорното творештво. Потоа, во културата тоа се топонимите на некои природна средина или градби од културното наследство како: граничниот премин Маркова нога во Преспа, Маркова Црква или Маркова пештера близу реката Бабуна, Велешко, улицата Марко Крале во населбата Бутел во Скопје, потоа Маркови кули на падините на Водно, Марково кале во Прилеп и сл; манифестации како „Денови на Крали Марко“ во Кратово или „Децата го цртаат Крали Марко“, одржана во населбата Варош; Популарната култура, поаѓајќи од серијата „Македонски народни приказни“ во која се филмувани приказните за Марко Крале (како Марко Крале и Дука Хајдутин, Марко Крале и Црна Арапина, Марко Крале јунак стана и др), преку стриповите за Марко Крале на Диме Иванов-Димано, се до вицевите и огласувањето, каква што е популарната реклама на „К-15“ и слоганот „Марко Крале е пиво“, исто така се фигури на сеќавањето за оваа легендарна личност. „Фигурите на меморија упатуваат на значајни личности, наследени од историјата, со кои се поврзуваат места, предмети, традиции, култури, верувања, идентитети на народите, односно етнокултурни и интеркултурни фигури кои упатуваат на наднационалните и на општоцивилизационските вредности и идентитети“ (Кулаковска 2009)

д-р Славица СРБИНОВСКА

УКИМ, Катедра за општа и компаративна книжевност, Скопје

Компаративни толкувања на книжевните форми и теоријата на идентитетот: клетвата во структурата на романот

Ова истражување се занимава со анализа на кусата реторичка форма „клетва“ дефинирана во традиционалните фолклористички теории.

Низ перспективата на современите теории за политиките на родот, студијата го анализира дискурсот на клетвата која антиципира елементи на моќ изразени преку користење на зборовите. Поаѓајќи од класичните ставови за манифестирање на моќ при употреба на говор, студијата говорот го доведува во корелација со теориите за идентитетот на говорителот, неговиот родов статус, семејни врски и со последиците од употребата на говорот на клетвата. Последиците од говорот и моќта истиот да казнува се составен дел на анализата во која предмет е идентитетот на оној кој го употребува, на испраќачот, на говорителот, но и на реципиентот, казнетиот, како и видот на казната.

м-р Кристина ДИМОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Рецепцијата на паремиолошките форми во македонскиот препев на ‘Беовулф’

Трудот се темели на паремиолошките форми и нивната рецепција и функција во структурата на македонскиот препев на епот, изготвен од Драги Михајловски во 2013 година. Во теоријата сè уште постои недоумие околу термиолошкиот вокабулар што ги тангира паремиолошките форми (среќавани уште и под називите: кратки жанри / едноставни облици / реторички форми / усни, говорни видови / гномични изрази..), особено кога овие се истражуваат во компаративна релација со ним само навидум несродни (книжевни) родови, каква што е епиката, односно видови, каква што е ранохристијанската, херојска епика од осмиот век. Како репрезентативен и илустративен текст од овој период е земен англосаксонскиот херојски еп *Беовулф* и овој служи како темел за теориска реevaluација, ревитализација или пак редефинирање на некои паремиолошки форми, каква што е максимата, што се нотирани во овој еп. Целта ќе биде да се изведе не само едно современо читање на одредени „семантички јазли“ во македонскиот препев на *Беовулф*, туку и да се исцрта темелот за можен консензус околу посоодветна терминологија што би ставила крај на конфузниот термиолошки плурализам и синонимизам.

м-р Александар ЈОРДАНОВСКИ

Министерство за култура на Република Македонија

Хронологија за законската регулатива за заштита на нематеријалното културно наследство во Македонија – можности за развој и промоција

Културното наследство со кое располага една земја претставува една од најзначајните вредности, заради што и е неминовно да се негува и да се има правилен однос кон него. За да се создадат услови за негово зачувување и негово натамошно опстојување, како и пренесување на идните генерации, Република Македонија во изминатиот речиси 70-годишен период изградила комплексен систем од правни норми за уредување на оваа специфична и суптилна област. Тие норми се подложни на постојано валоризирање и промени, како на национално така и на меѓународно рамниште.

Со Законот за заштита на културното наследство од 2004 година, за првпат во македонското законодавство се востановува категоријата - духовно културно наследство - а ги опфаќа фолклорните добра, јазикот и топонимите. Така, Република Македонија ги надминува официјаните европски стандарди и се приклучува кон групата земји во светот кои се залагаат за нов приод во заштитата на културното наследство, притоа давајќи основи за проширување на опсегот на заштита на културното наследство на духовните (нематеријални добра).

д-р Велика СТОЈКОВА СЕРАФИМОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Сцената како нов културен простор за трансмисија и транзиција на традиционалната музика

Релацијата фолклор – сцена од научен аспект започнува да се изучува во втората половина на 20-от век при што современата уметничка интерпретација на музичкиот и танцов фолклор се нарекува „сценска“, „сценска интерпретација“ или „уметничка интерпретација“. Притоа овие термини од функционален аспект подразбираат современи музички и танцови појави поврзани со фолклорот. Сценската изведба на народната музика создава нови културни перспективи, но истовремено води и до извесно губење на архаичните и скриени мисли и функции кои се во основата на народната песна. Сценските прекршувања, реконструкции, толкувања и интерпретации на народната музика стануваат доминантни форми во новите трансмисии и ширења на народната песна. Притоа, колку и да се смета дека при ваквата трансмисија песната се обновува, таа сепак доживува и одредени нарушувања на наследениот музички фолклор и фолклорен идиом. Поставена на сцената, народна музика е веќе друга музика. Таа повеќе не е неразвоен дел од синкретичниот обред, трудов или друг празничен комплекс, туку е трансформирана во модерен сценски производ. Сцената, термин кој означува подигнато место каде се претставува нешто, станува извор не само на еден нов поредок, туку и на ново значење на народната музика.

Olga PASHINA, PhD

The State Institute for Art Studies, Moscow, Russia

Belief in the magical power of the human voice and the sound action in ritual of the Slavs

The folk culture of the Slavic peoples hitherto preserved the early layers of ritual musical folklore and mythological beliefs related with the sound and the human voice.

The report will consider the following questions:

- Sound as a universal means of communication not only within the human society, but also between the world of the living and the world of the dead;
- mythological notions about voice; rules of the voice action, which are expressed in the regulations and the ban on voice activity in ritual and other situations;
- functions of voice associated with its magical power: producing, protecting, ordering of time and space;
- extraordinary, sacralized forms of sound behavior in the rituals related with the desire to magically affect the nature and the supernatural.

Adela PUKL, M.Sc

Slovene Ethnographic Museum, Department of spiritual culture, Ljubljana, Slovenia

Private collections of Slovene popular –national music

Popular-national music started to emerge as a genre of popular music in Slovenia in the early 20th century. Important features that are typical of popular-national music are the inclusion of vocal music in instrumental ensembles, authored compositions with a hint of genuine folk music, and stage performances. The process of the emergence of popular-national music was strongly marked by the brothers Slavko and Vilko Avsenik and their Avsenik Brothers Ensemble in the early 1950s. They were followed by numerous ensembles in Slovenia and around the world (especially Slovene emigrants in America). One of the most important popular-national music ensembles is the Lojze Slak Ensemble (and many others).

In addition to creating music, writing compositions, lyrics, covers, and arrangements, the musicians also took care to preserve and collect the published material (photographs, newspaper articles, posters, picture postcards, badges, commendations, awards, songbooks, records, cassettes, instruments, audio and video material, etc.). The important place of popular-national music in Slovenia and among the Slovene emigrants is obvious from the many private collections, which present the activities of the ensembles in Slovenia and abroad as important cultural heritage. The Avsenik Brothers Ensemble has its own museum, the entire legacy of the Lojze Slak Ensemble is preserved by the Slak family, and Cleveland in America prides itself on the Polka Hall of Fame and Museum.

Why and how have entire collections of popular-national music ensembles been preserved and continue to be preserved? The movable and intangible cultural heritage of the ensembles of popular folk music represent an important aspect of the Slovene identity and cultural heritage that is passed on from generation to generation and thus preserved.

м-р Хава САРАЧИНИ

Музичките карактеристики на градската свадбена традиција во Дебар

Музичкиот фолклор на Албанците во Република Македонија претставува сеуште недоволно научно истражено подрачје. Токму поради тоа наша главна преокупација е истражувањето токму на овој дел од музичкиот фолклор во Република Македонија.

Несомнено во Дебар сеуште постои жива традиција, и се разбира дека тоа понатаму буди интерес да провериме дали таа посебност и архаичност во музичката традиција ќе може да ја потврдиме и од етномузиколошки аспект. Собирањето на податоците го изведовме врз основа на теренските истражувања во Дебар и од постоечки аудио-видео материјали од приватни колекции.

Од целиот емпириски корпус произлезе база на податоци со вкупна популација од 719 примери, но, поради обемноста на базата, за нашата анализа одредивме примерок од 137 музички примери.

Анализата се однесува на метарот, тонската низа и формата и изведувачкиот состав. Според тоа, можеме да констатираме дека во музиката во современите дебарски свадбени обичаи генерално се среќаваат

рамноделни, нерамноделни и слободни метрички структури т.н. рубато. По првичните анализи на тонските структури на примерокот можеме да забележиме дека главно се појавуваат темперирани тонски низи, употреба на дур-мол систем со честа појава на алтерации кои водат кон постарата модална традиција и употреба на пентатонски систем. Музиката во современите албански свадбени циклуси во Дебар најчесто се среќава во форма на бејта (строфа), песна, оро и инструментална мелодија или инструментал. Од анализата на изведувачките состави во нашите примери за анализа забележавме вокална група, инструментална група и вокално-инструментална група.

Бидејќи ова претставува прв етномузиколошки труд кој открива нови форми на жива традиција во регионот на градот Дебар и уште позначително интензивно негување на тие традиционални форми, остава можност за негово понатамошно истражување, особено на музичката традиција на соседните региони, и нивното меѓусебно влијание со што би била целосно обелоденета генезата на вавите карактеристични појави во музиката.

д-р Катерина ПЕТРОВСКА – КУЗМАНОВА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје

Теоријата на изведбата во контекст на фолклористичките истражувања

Теоријата на изведбата се опфаќа повеќе области и ги надминува доскорешните поделби на академските дисциплини. Во текстот се тргнува од истражувањето на изведбата, како организиран концепт на широк спектар на однесување кои се синтеза на движење звук говор и др. Постулатите на оваа теорија се применливи во повеќе научни дисциплини и особено при што ни дава за право да семтаме дека е применлива и во фолклористичките истражувања. Оваа теорија е создадена во средината на минатиот век како резултат на истражувања на Виктор Тарнер и Ричард Шеикнер, кои ги воочиле и зацртале значајните импликации што стојат во основата на различните начини на изразување на културата. Во текстот тргнувајќи од моделот што го воспоставува теоријата на изведбата ќе ги презентираме нејзините релации со фолклорот, со посебен осврт на истражувањата на Балканот и во Македонија.

д-р Агата РОГОШ

Универзитет Адам Мицкјевич во Познањ, Полска

Потекло на Македонците во полскиот институционален научен дискурс

Македонското прашање во полскиот институционален научен дискурс е доста обработувано и истражувано од различни гледни точки, почнувајќи од историската перспектива, преку етнологско-антрополошкиот пристап, па сè до книжевно-литературните и културолошките проблеми.

Во ова излагање ќе се потрудам да го анализирам и да укажам на еден од најзначајните елементи на македонската културна традиција којшто се одразува во функционирањето на народните митови во Македонија, многу присутни во современиот политичко-културен дискурс, имено митот за потеклото на македонскиот народ, кој е многу истражуван елемент во полската наука. Ќе биде земено предвид како и во кој контекст во институционалниот дискурс на етнологските студии во полската наука се појавува македонското прашање и како тоа се однесува кон поширокото истражување за фолклорот и етнологијата во Македонија и во мултикултурниот контекст на Балканот.

Целта на овој труд е да укаже на мултидимензионалниот пристап кон митот за потеклото којшто функционира во Македонија и на неговата перцепција во полскиот дискурс на науката. Поврзувајќи две перцепции за функционализација на митот со теоријата на дискурсот, ќе се потрудам да укажам различни аспекти на ова прашање.

Како еден од главните методолошки инструменти за оваа анализа ќе се користи теоријата на дискурсот, особено критичката анализа на дискурсот (Fairclough 2003), според која концептот на значењето и разбирањето претставува клучна улога во објаснувањето на општествениот свет, и на крајот придонесува за трансформацијата на општествените односи.

Со цел да се оправда визијата на историјата присутна во дискурсот на Македонија, којашто се појавува во полскиот институционален дискурс како полна со дисонанци, ќе ја анализирам во контекстот на три области:

- Слика на Македонец Словен;
- Слика на Македонец како претставник на несловенско или претсловенско население;

- Македонците разгледувани преку три категории: јазик, народ и име.

Користејќи ја горенаведената матодологија, ќе се докаже дека македонското прашање постои како нееднороден и динамично развиван процес со кохерентниот историски наратив на народниот идентитет.

Joanna REKAS, MA

Institute of Slavic Philology, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

Vodici. Folkloristic study on a commemorative ceremony

The planned speech is the effect of studies undertaken since 2007 about South Slavic rituals in the calendar cycle from the perspective of the theory of collective memory in Maurice Halbwachs's religious groups, and the concept of commemorating ceremonies developed on that basis by Paul Connerton. I analyze the ritual reproducing of the events as prototypes using the source material of ritual and custom complex *Vodici* (Водици) – one of the most popular holidays in Macedonia (especially in Western part), known as the official church names as: Epiphany or the Baptism of Christ in the Jordan. The Polish term *Wodzice* was coined in the 1932/1933 year by Joseph Obrębski for the translation of the Macedonian term *Vodici* and it is used today only for ritual and custom complex of Baptism of the Lord in Macedonia (although its semantic field may include the celebration of the Epiphany at all). I concentrate mainly on the rhetoric of reproducing (P. Connerton) which operates/affects the participant/receiver through specific ways of expressing, ie. through celebration of repetition and re-presentation of the foundation story. I understand the latter, after mentioned researchers, as an event in the life of Christ (Halbwachs, 2008: 276), which took “place at a specific time in history” (Connerton, 2012: 100) and its narrative shape is reconstructed on the basis of biblical and liturgical message.

Commemorating ceremony, even with such a narrow-specified research material, which is the celebration of mentioned holiday, is complex. While the foundation story consists of the canonical texts tradition, which, in accordance with the framework of “the action of literate religion” is a universalist, “it is not confined to any particular place or time” (Goody, 2006: 61), ways of making it present (not only in Macedonia) are related “to the local sphere of activities, to local ponds and groves, and for the most part they include the conditions of the surroundings, the microenvironment of spirits” (Goody, 2006: 61). Using the media (Marcin Kula) and storage media (Jan Assmann, Aleida Assmann, Astrid Erll, Birgit Neumann) which make up the ceremony commemorating the events of the past, in a yearly repeated text of celebrating the holiday (ritual activities) they become “an incarnate in life cult” not a log or a diary (Connerton, 2012: 143).

The speech is based on folkloric and ethnographic material: 1. primary (printed, manuscripts, photodocumentation, audio and audio-video records; acquired during library and museum queries and from private collections) and 2. secondary (verbal folklore and ethnographic description gathered during field research which I conduct in Macedonia since May 2011).

м-р Радомир ПОПОВСКИ

Институт за македонска литература

Звукот на тапанот и македонскиот духовен простор

Тапанот, чии што звуци во различни пригоди ја стимулирале и координирале емоционалноста, поткрепувајќи го чувството за заедништво – по својот формат, звучна специфика, капацитет и фолклорна позиционираност, игра исклучителна улога во препознатливоста и репрезентативноста на македонскиот културен простор. Во тој контекст, звукот на македонскиот тапан со својата лесна препознатливост и моќ на внатрешни придвижувања, си обезбедува посебно, и во извесна смисла повластено место. Македонскиот тапан е автентичен, исклучителен и по многу нешта единствен: се употребувал за синхронизирање, поттикнување и координирање уште при воените дејствија на фалангата, се употребувал во народните прослави, во домашните веселби, без него не можат да се замислат народните игри и ора – и ја претставува душата на, веројатно, најпознатото македонско оро – „Тешкото“. На еден неповторливо уникатен начин тапанот буквално „ја зборува“ македонската културна азбука, па затоа се наоѓа во фокусот на ова истражување, суштествувајќи како негово содржинско сиче. Самиот труд ги испитува местото и улогата на тапанот во македонскиот фолклор низ историјата, евидентирајќи ги ипојаснувајќи ги неговите културни импликации и специфики. Целта е да се интерпретира уникатноста и автентичноста на македонскиот тапан, проблематизирајќи ја неговата улога во уметноста и културата. Покрај тоа што предметот на истражување

има претежно историска и културна димензија, истражувачкиот проблем ќе ја опфати проблемноста на „звучната идентификација“ односно улогата на звукот на македонскиот тапан во временската транслиферација на културните кодови и „приказни“, како и неговото значење како идентификациска поддршка во процесот на формирање и очување на идентитетот. Методолошкиот инструментариум ќе ги опфати методите на индукција и дедукција, анализа и синтеза, феноменолошкиот метод и „биографскиот“ (ортегијански) метод, интерпретативниот, компаративниот и, секако, дијалектичкиот метод. Резултатите од истражувањето би требало дополнително да ги потврдат културните, музичките, уметничките... и др. вредности на македонскиот тапан, и да придонесат при позиционирањето на неговата неповторлива автентичност. Во извесна смисла овој прилог позитивно ги предзначува и аспектите на македонскиот идентитет и идентификација.

м-р Александра КУЗМАН

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

За некои од посовремените начини на пренесување на музичката традиција во Р. Македонија

Во овој труд ќе се разгледаат некои од посовремените форми на зачувување, пренесување и негување на она што се нарекува музичка традиција во Р. Македонија, која во минатото го имала оној најприроден начин на пренесување по усмен пат, со предавање од едно колено на друго, кој може да се каже дека претставува реткост во денешно време. Современите начини на комуникација преку различните медиуми - Интернет, радио, телевизија и сл. кои овозможуваат еден друг начин на живот, претставуваат еден од неформалните начини на едукација, воедно и пренесување на традиционалните фолклорни преданија, кои постојат покрај она образование кое е застапено во образовните и научните институции. Исто така, неформален начин на едукација претставува и организирањето на различни семинари, предавања и работилници на кои се изучуваат народните инструменти, нивните специфичности и свирачкиот занает, како и организирањето на најразлични фестивали за традиционална музика кои се заслужни за активното негување на музичкиот фолклор во Р. Македонија. Овој неформален начин на едукација никако не може да се занемари, поради тоа што сепак, овозможува полесен пристап до тоа културно наследство што е оставено од нашите предци. Овозможува зачувување на онаа нераскинлива нишка со сопствената историја, историјата на нашиот човек препеана во богатата и широка лепеза на македонскиот традиционален песнопоеен репертоар.

м-р Горанчо АНГЕЛОВ

УГД, Музичка академија – Штип

Балканската етноорганологија и нејзиниот придонес во истражувањето на музичкиот инструмент зурла

Нашиот продлабочен интерес за истражување на традиционалните музички инструменти во Македонија наметнува перманентно проучување на претходните етноорганолошки истражувања спроведени од домашните и странски фолклористи кои се вршени на територијата на денешна Македонија. Трудите објавени во минатото во поголемите научно-образовни и културни центри (Белград, Загреб, Софија и др.) се од непроценливо значење за секој млад истражувач бидејќи сведочат за состојбите во време кога фолклорот имал огромна улога во севкупниот живот на населението. По здобивањето на сопствена држава во 1945 год. а подоцна и формирањето на Институтот за фолклор, во Македонија се создаваат реални услови за теренски истражувања поврзани со инструменталната музичка традиција, архивирање и обработување на здобиениот материјал и негово објавување. Од денешна инстанца, објавените трудови во периодот пред и по формирањето на македонската држава ни овозможуваат да го проследиме егзистирањето на инструменталната музичка традиција во континуитет од 65 па и повеќе години наназад. Во тоа време музичкиот фолклор се практикувал, се создавал и надградувал во своите природни средини што овозможило негово автентично бележење. Во нашиот труд ќе опфатиме одредени публикации од домашни и странски етноорганолози кои се темелат на теренските истражувања спроведени во различен временски период во Македонија и во еден поширок географски простор околу неа. Преку нив ги согледуваме состојбите со

зурлациската инструментална традиција некогаш и денес во поглед на зурлата како инструмент, кој ја употребувал, кој ја изработувал и од кој материјал се изработувала.

м-р Тимко ЧИЧАКОВСКИ

ДМБУЦ Илија Николовски – Луј – Скопје

Чалгискиот оркестар од градот Берово

Во Македонија, чалгијата како карактеристичен инструментален состав е типичен претставник на староградската ориентална музичка култура. Како предмет на истражување ќе биде формирањето, учесниците и развојниот пат на еден оркестар, кој можеби случајно бил создаден од луѓе ентузијастички и љубители на музиката, за потоа анализирајќи го од етномузиколошка гледна точка да заклучиме дека завзема епохално место. Овој градски оркестар од Берово завзема значајно место во етномузикологијата, затоа што припаѓа на чалгиските оркестри кои се развиваат во Македонија кон крајот на XVIII век и почетокот на XIX век.

д-р Клеанти АНОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје

Институционализирана фолклористика и етнологија на Власите во Македонија

Во овој труд даден е приказ на институционалната поставеност на фолклористиката и етнологијата на Власите во Македонија со посебен осврт на: Методологија на собирањето на теренски материјал, употреба на прашалници, архивирање, обработка/класификација на собраниот материјал, сопствени искуства; Анализа и презентирање на народното творештво на Власите (Учество на меѓународни и домашни научни собири, издавање на монографии и други публикации); Облици на негување на влашкото народно творештво: улогата на семејството, Културно-уметнички друштва и други промотивни облици.

д-р Актан АГО

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ - Скопје

Институционализирано истражување на турскиот фолклор во Република Македонија

Во овој труд ќе биде даден приказ на институционалната поставеност на турскиот фолклор во Македонија со посебен осврт на: Досегашните истражувања од областа на турскиот фолклор во РМ од страна на повеќе научни институции кои вршат научна и наставна дејност во Р. Македонија; Анализа и презентирање на народното творештво на Турците во Р. Македонија (Учество на меѓународни и домашни научни собири, издавање на монографии и други публикации); Начин на негување на турското народно богатство: преку КУД, научни списанија и др. Презентација на собраниот теренски материјал, архивирање, обработка/класификација на собраниот материјал.

Arbnora DUSHI, PhD

Institute of Albanology – Prishtina, Kosovo

The Status of Albanian Folkloristic in Kosovo: Development Paths

In this paper we outline the status of the discipline of folklore studies among Albanian academics in Kosovo, both now and in the period since their beginnings. Considering the Folklore Department of the Institute of Albanology in Prishtina, as the main institution of folkloristic in Kosovo, we will see the development of the concept as well as building of the definition for Albanian folkloristic, while taking in consideration publications of

this department. Looking at the examples from local practice as well as comparing them with some international publications, we will try to see the ways that have gone towards the development of the Albanian folkloristic in Kosovo. In which circumstances the discipline is created? How is developed the folkloristic concept in Kosovo? In which ways it was oriented and what influenced its journey? Does the discipline continue to cover the needs of folklore productions in the fieldwork? What is cooperation with other departments in the region? What about Europe? What is perspective of Albanian folkloristic in Kosovo?

By providing examples of the publications we will try to find along the questions, as well as to illuminate issues of institutionalized Albanian folkloristic in Kosovo.

д-р Трајко ПЕТРОВСКИ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Дефинирање на фолклорот и неговото проучување во ромската култура

Фолклорот значи многу нешта, па затоа е речиси невозможно да се дефинира кратко и јасно. Под овој поим се подразбира и она што го проучуваат фолклористите, но и името на дисциплините во кои работат. Фолклорот не е само една форма на антрополошки и книжевни студии. Фолклористиката ги допира сите димензии на човековото искуство има корени во антропологијата и содржи некои елементи на психологијата и на социологијата. На многу начини таа претставува проучување на културата, на визуелната и на сценската уметност, на вајарството, архитектурата, музиката, театарот, литературата, лингвистиката и историјата поврзано во едно. Дисциплината на фолклорот е проширена ина размисли за начините на кои човекот учи го споделува наученото и го формира својот идентитет. Изучувањето на фолклор ни овозможува да научиме нешто за луѓето, да размислуваме за начините на кои се одвива нашата комуникација и на кои им придаваме значења на нештата. Иако фолклористиката и во својата теорија и во практиката позајмува од историјата, од литературната теорија, од антропологијата и од социологијата таа сепак работите ги гледа низ поинаква призма. За разлика од гореспомнатите дисциплини, фолклористиката ја зема предвид секојдневната, неофицијална и изразна комуникација. Фолклористот учи како членовите на една група комуницираат меѓу себе на креативен начин, како и што и со кого комуницираат. Фолклорот има уметничка, креативна и изразна димензија.

Научниците го дефинираат фолклорот и според неговите составни делови и според теориите кои ни помагаат да дознаеме како тој функционира. Според Алан Дандс во фолклорот спаѓаат митовите, легендите, народните приказни, шегите, поговорките, гатанките, песните, магиите, благословите, клетвите, пцостите, навредите, одговорите, потсмевот, здравиците, брзо кажаните зборови, поздравите и поздравите на заминување. Покрај тоа негов дел се и народните носии, народниот танц и драма(и мимика), народната медицина, народните музички инструменти, народните песни, народниот говор, народните споредби(на пример молчи како риба), народните метафори(на пример покрив над главата) и имиња (прекари и топоними). Народната поезија опфаќа жанрови од усно пренесуваните епски песни до стихови потпишани од поединци, епитафи, приспивни песни и др. Во фолклорни форми исто така спаѓаат и игрите, гестикациите, симболите, молитвите, шегите на туѓа сметка, народната етимологија, рецептите за приготвување на храна, шиењето и везењето, типовите на куќи, амбарите и оградите, извиците на уличните продавачи, па дури и традиционалниот начин на повикување или издавање наредби на домашните животни. Тука се и печатите на писмата, традиционалните коментари откако некој ќе кивне (на пример (на здравје). Во фолклорот спаѓаат и свеченостите и обичаите за време на посебните денови или празници (божик, родендени, свадбени обичаи и др.)

На крајот на резимето ќе истакнеме дека фолклорот е неформално научно и неофицијално знаење за светот, за самите нас, за нашите заедници, верувања, култури и традиции изразено на креативен начин преку зборови, музика, обичаи, постапки однесувања и материјали.

Стојанче КОСТОВ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

*Имплементација на етнокорелогичката во образовниот систем
на Балканот и во Македонија*

Етнокорелогичката е една од најмладите науки, но истовремено и наука која влече најдлабоки корени, а ова се потврдува ако се земе во предвид предметот на нејзино проучување – играта, која се смета за една од најстарите уметности на човештвото. Оваа млада наука, се имплементира во образовниот систем на Балканот на почетокот на XX век, а во Македонија во XXI век.

Причините кои го иницираат имплементирањето на етнокорелогичката во образовниот систем како и високо-образовните институции и средни училишта кои ја внесуваат етнокорелогичката во наставните програми ќе бидат предмет на обработка во овој текст. Покрај овие два сегменти ќе се согледаат и денешните состојби на училиштата на Балканот и во Македонија каде се изучува етнокорелогичката.

м-р Ивона ОПЕТЧЕСКА ТАТАРЧЕВСКА

Управа за заштита на културно наследство

Министерство за култура на Р. Македонија

*Образовната и културната политика во процесот на институционализација на фолклорната
танцова сцена*

Како резултат на некоординација помеѓу научната, образовната и културната политика, етнокорелогичката во Македонија е постојано на почеток. Вредносниот систем на државната администрација и научно-стручната јавност во државата, за период од половина век и повеќе, сè уште не ги препознаваат разликите помеѓу академската и аматерската форма на создавање и пренос на знаењето за традиционалните/фолклорните танци. Имајќи го ова во предвид, вистинска авантура е да се систематизираат сите иницијативи за етаблирање на етнокорелогичката во Македонија како научна и апликативна дисциплина. Во овој труд ќе направиме обид да ги систематизираме сите иницијативи на институционализација на етнокорелогичката како и да ја валоризираме нејзиниот придонес кон етаблирањето и развојот на фолклорната танцова сцена а со тоа и на целиот процес на институционализација на фолклорната култура во Република Македонија.

Взаемно се условени и неизбежно се надоврзуваат научната дисциплина, образованието (теоријата) и фолклорната танцова сцена (праксата), од причина што квалитетот на фолклорната танцова сцена зависи од квантитетот и квалитетот на знаењето кое се пренесува преку образовниот процес, кој пак е зависен од акумулираното знаење создадено од научниците во таа област.

Во неколку наврати етнокорелогичката во Македонија е институционализирана преку научно - образовниот систем, но тоа трае онолку колку што трае ентузијазмот на носителите на тие иницијативи. Еден од предизвиците да се презентира односот меѓу државната образовна политика → фолклорната танцова култура → етнокорелогичката, беше во тоа, што кај овие два комуникациски системи преку кои се трансферира формалното и неформалното знаење, иако се комплементарни и по својата природа би требало постојано да се надополнуваат и меѓусебно да се надградуваат, сепак постои неизбалансираност на политиките на одговорните државни институции од областа на културата, образованието и науката, за што во овој труд ќе стане збор.

м-р Ленче НАСЕВ

УГД, Музичка академија – Штип

Застапеноста на фолклорот во учебниците по музичко образование

Преку запознавање на фолклорот се создава чувство и свест за сопствена културна припадност и национален идентитет. Учебникот е едно од наставните средства преку кои учениците ја препознаваат и изучуваат важноста на фолклорот. Целта на трудот е да се истражи, анализира и констатира степенот и формата на застапеност на фолклорните содржини во рамките на учебниците по музичко образование за V (старо) односно VI (ново), започнувајќи од првите учебници создадени на македонски јазик по ослободувањето, па се до денес.

м-р Ана ПЕТРОВА

Етномузикологија во Франција, за што таа служи?

Етномузикологија во Франција во еден пејзаж од културни, институционални активности, преку обуки и свест кон здруженија за собирање на традиционална музика.

Значењето на далечната 1937 година за француската етно култура со сите потешкотии, за денес таа да стои на челични столбови. Промената во системот, размислувањето и терминологијата од наука за фолклор во етномузикологија. Една дисциплинирана организација која често е нарекувана културна акција од еден институционален простор ќе премине и во музејска операција која многу брзо ќе се развива. Истиот ќе биде стабилизирани под терминот одделение за музичка етнологија и етномузикологија, упатувајќи ги етнографските стандарди преку развојниот протокол на собирање и документирање на материјали, методи на опис и анализи. Чекор по чекор етномузикологијата во Франција почнува да се афирмира и да ја живее својата прва пролет.

Краток преглед на развојот на француската етномузикологија од 1937 до денес и за што таа служи.

Armanda HYSA, PhD

Institute of Cultural Anthropology and Art Studies,
Center of Albanian Studies, Tirana, Albania

Some recent developments in Albanian ethnology in Albania

The December of 1990 marks the end of communist single party rule in Albania, and officially denotes the end of a dictatorial era. From an outside perspective it may seem that nothing has changed in the discipline. The structure of the Institute of Folk Culture was still that of the previous period. The institute was composed of the same three departments: the Departments of Ethnography, of Folklore and of Ethnomusicology, with ethnography divided into two sections, Material Culture and Spiritual Culture. But changes did occur with debates and shifts of paradigms. This paper will explore and explain some of these changes.

д-р Изанм МУРТЕЗАНИ

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

*Положбата на институционализираната албанска фолклористика
и етнологија во Р. Македонија*

Албанската фолклористика и етнологија во Р. Македонија, во општи црти, не се во некоја поволна положба, дури и од денешна гледна точка, бидејќи во минатото, не им е посветено доволно внимание од страна на институциите кои професионално се занимавале со овој вид на научно истражувачка дејност.

Како резултат на недоволната заинтересираност од страна на институциите се забележени и делумни резултати во однос на собирањето и објавувањето на етнокултурните артефакти, но и во однос на нивната обработка од научна гледна точка, се подразбира со помош на современи теории и методи.

Оттука произлегува потребата за консолидирање на овие научни дисциплини, особено во иднина со цел тие поуспешно да се справуваат со културните предизвици кои ги носи времето во кое живееме.

Evgenia TROEVA- GRIGOROVA and Valentina VASSEVA

Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum
BAS, Department of Historical Ethnology, Sofia, Bulgaria

*The Study of ‘Bulgarian Traditional Culture’ in Bulgarian Academy of Sciences: Institutionalization,
Paradigms, Transformations*

The paper aims at presenting the development of a particular research field – ‘Bulgarian traditional culture’ in the Bulgarian Academy of Sciences with a main focus on its institutionalization, paradigms, and transformations.

At the time of establishment of the Ethnographic Institute and Museum (1949), the general task of ethnographers was a study of Bulgarian traditional culture. The Institute's Departments followed the differentiation between „material” and „spiritual and socio-regulative” culture after the impact of the official ideology. In 2005 the structure of the institute was reformed, but the Department „Bulgarian traditional culture” continues to exist with the same name. Just after the merger of the Ethnographic Institute and Museum, and the Institute for Folklore in 2010 the Department changed his name on „Historical Ethnology”. The transformations of the academic institution show the changed methodological and thematic paradigms in Bulgarian ethnology after the democratic transformations in the 90-ies of 20th century.

Rubin ZEMON Ph.D.

Institute “Euro-Balkan”, Skopje

The role of Institutionalized Folkloristic and Ethnology in Nation-building, politics of recognitions and protection on national minorities in the Balkans

The new state-borders from 1878 (Berlin Congress) and from 1913 (after the Balkan wars), became the basic criteria for defining the collective identity. National belonging was promoted as a prime factor for group identification, opposite the former religious collective categorization. The most important segments in forming of collective identity of nation-state are its institutions, especially local administration, military service and massive education. National governments and administration, mainly implemented restrictive politics of integration of minority populations and their participation in a public life, because of their superstitions of loyalty to the new states. National ideology imposed cultural identity by taking the control over the economy and convectional collective images from families and from the local communities. Primordial understanding of the nation, lack of capacities for inclusion and integration of “OTHERS” in new societies and in a national “WE” brought to appearing of an issue of national or ethnic minorities, with a very reach spectrum of understanding of ethnicity and communities.

Different national-states with Ottoman heritage choose different strategies and politics to manage their ethnic, religious and linguistic diversity, with a great variation of policies from “melting pot” to “salad bowl”. This paper will have a comparative approach on analyzing of the processes of building of nation-states, national movements, national discourses, recognition and politics toward to minorities in context of Ottoman past and Balkan nationalism, and the role of national Institutionalized Folkloristic and Ethnology.

д-р Сена АРИФ

Филолошки факултет, катедра за турски јазик

Турските пословици – еден психолошки приод

Општо познато е дека пословиците се еден вреден сегмент на народната литература на еден народ. Ја отсликуваат народната мудрост како и обичаите, традицијата и животното искуство на тој народ. Воедно, тие се слика на спецификата на тој народ во разни делови од неговиот живот. Тие се филозофијата на животот на одреден народ. Дури во широка смисла на зборот ги покажува социјалните вистини на моменти тие го ставаат човечкиот внатрешен или субјективен свет на преден план, а покажуваат особености како: пофалби или одбивања/одбивности. Дури една пословица честопати може да даде повеќе "информации" во врска со луѓето, од некои (или повеќе) книги.

Највредните имиња во Турската собирачка народна литература од аспект на народните умотворби, а со тоа и ПОСЛОВИЦИТЕ, се:

Omer ASIM Aksoj: Atasozleri ve deyimler, TDK. yayinlari, Ankara; 1965

Како и i E.Kemal Eyuboglu" 13 y.y.dan Gunumuze Kadar Siirde ve Halk Dilinde Atasozleri ve Deyimler" Dogan Kardes Yayinlari - Istanbul, 1973

Од собраните 10847 пословици издвоени се по разни основи неколку класификации.

Во нашиот труд ние ги даваме психолошките елементи, а во исто време даваме поедини рамништа на психолошкиот ефект или корист во пословиците. Психолошките елементи: човековиот развој (детство, младост стареење) изворите на некои однесувања, нагони, психолошките одбранбени механизми, восприемање и внимание. Образовни теории и уцење-повторување, дисциплина, интелигенција и разлики во карактерите, време, учител, петте сетила во учењето, размислување во симболичните активности,

релација (збор-јазик), соништа, карактер и карактерни разлики, стравови, грижи, тага гнев, растројства, ум, лудило, меѓусебни односи. Општествени: љубов, пријателство, близина, комшиски односи, машко-женски корелации-браќ, како и психолошко советување.

Ќе бидат дадени 10 главни делови со нивни поднивоа во кои ќе се дадат примери-по неколку пословици за секој од нив .

м-р Филип ПЕТКОВСКИ

Црногорка- оро то што не постои

Едно од најпознатите македонски ора, оро то Црногорка, позади себе има долга историја, познато под името Лиса или Д'лга Лиса. Овој труд ги разгледува историските и антрополошките аспекти на оро то Црногорка кое со создавањето на КУД Кочо Рацин и Националниот Ансамбл ТАНЕЦ доживува институционализација и вивидна промена во играчкиот образец и терминологијата. Трдуот е заснован на теренски истражувања во ансамблот Танец, видео примери од документарни филмови и кинетограми кои овозможуваат простор за споредба и анализа засонава на емпириски податоци. Во трудот ќе бидат наведени досегашните (публикувани) етнолошки и етнокорееолошки истражувања низ историска перспектива. Во нив, пред создавањето на Културно Уметнички Друштва, ни еден од истажувачите не го сретнува оро то Црногорка. Подоцна дознаваме дека истиот играчки образец соодветствува со оро то Лиса од Раштак и Скопска Црна Гора. Веројатно е дека Илија Алушевски и Атанас Коларовски, едни од првите играорци на КУД Кочо Рацин и Танец, биле повикани како демностратори и го пренеле оро то под името Црногорка. Причината е непозната. Подоцна, оро то е корееографирано како финале во корееографијата Драчевка на Атанас Коларовски каде што теренската автентична верзија скоро и да не е застапена. Преку овој пример, видна е институционализацијата на многу народни ора, кои преку примерот на Црногорка и Танец, добиле нови имиња и играчки обрасци. Преку споментатиот процес, овие ора станале предмет на персоналана корееографска обработка, па може да се каже дека не постојат на теренот. Ансамблот Танец на својот репертоар брои повеќе од 30 ора кои не постојат. Ваквата институционализација, многу често се гледа како негативен процес во државата, иако несвесно се создаваат нов вид на ора. Прашањето останува- дали овие ора кои не постојат, односно кои немаат поврзаност со теренот, треба да бидат осудувани, негирани и да не бидат предмет на посериозни етнокорееолошки истражувања?

м-р Владимир ЈАНЕВСКИ

УГД Музичка академија - Штип

Водичарки во планинските села од Скопска Блатија

Обредните женски поворки се сретнуваат во неколку планински села во етничкиот предел Скопска Блатија. Се изведувале до средината на 20 век. Специфика за овие обредни поворки е девојки пред нивното мажење во зимскиот циклус поточно на 18 јануари од куќа до куќа да пеат песни во чест на домаќините или членови на семејството. Специфика за овие поворки е и податокот дека за време на празнувањето се сретнува и орска традиција која има многу стари елементи во методските елементи. Носијата кои овие девојки ја носат најчесто има атрибути од невестинскиот период.

Мелита ИВАНОВСКА

ДМУБЦ Илија Николовски – Луј

Пејачка традиција од свадбениот обреден комплекс, кај Македонците со исламска религија во с. Скудриње, Долна Река

Во истражувањето се претставени примери на песни и нивната употреба во пејачка обредна традиција од свадбениот комплекс, кај Македонците со исламска религија. Споредбените истражувања на современата состојба со состојбите во минатото.

Забележување на интеграција на промените под влијание на исламската религија, како што е на пример употребата на називите за мелодиските линии „мекам“.

Употребата на инструментот „усна музика“ (усна хармоника) при изведбата на песните поврзани со свадбениот комплекс, како придружник во женските изведби. Улогата на жената како инструменталист.

Појавата на разновидни називи за социјалните улоги на учесниците во свадбата -*колачарки, целарици, виѓаленки, канарици, чуаленки, првичари*, и т.н.

Завршни согледувања околу музичките одлики на песните во свадбениот обреден комплекс во с.Скудриње, Долна Река.

м-р Благоица ИЛИЌ

ДМУБЦ Илија Николовски – Луј

Орото „Рамно велешко“ во велешкиот културен систем на вредности

Орото *Рамно велешко* е најраспространето и најчесто изведувано оро, тргнувајќи од постарата орска традиција во градот Велес и околината, заклучно со неговата денешна изведба.

Во секавањата на постарата генерација велешани, ова оро според играорната структура (три чекорења кон десно и едно чекорење кон лево) или според стилот на изведување (рамно, мирно, едноставно играње) се сретнува и под други називи: *Рамното, Правото, Лесното, Невестинското, Старското, Женско рамно, Женско велешко*

Како одредници за истакнување на локалниот идентитет на орото, потврден и преку називот *Рамно велешко* оро, се јавуваат: започнувањето и завршувањето на веселбата со орото, задолжителното изведување на секоја велешка свадбена свеченост како во поодамнешниот период, така и во денешните свадби, како и неговата честа употреба во репертоарот на денешните музички состави во Велес.

Во некогашната и во денешната свадбена орска пракса во градот Велес, женската иницијација е во паралела со остварувањето на репродуктивната моќ на младата невеста, идната мајка, жена, нудејќи и го местото *оровотка* при првото, почетно свадбено оро, во случајов *Рамно велешко* или во народниот говор наречено *Невестинското*.

д-р Мишел ПАВЛОВСКИ

УКИМ, Институт за македонска литература

Ангели и змејови

Рефератот ги доведува во врска фолклорните и митските елементи во драмите на Горан Стефановски, со посебен осврт на *Јане Задрозгаз* и *Лет во место*. Во овие две драми, се разбива биполарниот однос добро-лошо кога станува збор за карактеристиките на змејот и на ангелот (светецот).

Клучни зборови: македонска драматика, Горан Стефановски, змеј, ангел, светец

Трајан РИСТОВСКИ

Обредноста поврзана со лекување на болестите кај новороденчињата во традициската култура на Овчеполците

Отсуството на здравствена заштита и без речиси никакви медицински познавања, децата во најраната фаза од својот развој се лекувани речиси исклучително со ирационални методи. Сите заболувања кај новороденчињата се исцелувани од „специјализирани“ лица - *бајачки*, кои немале никаква медицинска подготовка, туку ја знаеле мистичната формула за вербална комуникација со силите од „оној свет“, како и соодветната магиско-обредна пракса, која би ја овозможила истата. Целата терапија се заснова на истерување на злите сили, поттикнувачи на заболувањето, кои треба да заминат и да заболат некое друго лице, животно (кое може да биде и нивен транспортер), да се инкорпорират во предмети, да се имунизира по пат на хомеопатија или едноставно да бидат восприемани од небеските тела. Тајмингот на „прегледите“ е диктиран од изгледот на месечината, сонцето, свезите итн.

Една од причините зошто се брзало со крштавањето на новороденчето е и тоа што на некрстено дете не може да му се бае, не само за од уроци, туку и од ниту една друга болест. Разликата е во тоа што од другите заболувања, по крштавањето може да се бае, а од уроци - не. Причина за неможноста од примена на народната медицина при лекувањето е затоа што во секоја, *басма* се споменува името на детето, па и не може да бидат отстранети злите сили од вистинскиот субјект, *нема да му се вине леко*. Познато е дека баењето нема да биде делотворно доколку се каже на повеќе од едно лице. Откако „басмата“ еднаш ќе биде пренесена, лицето кое ја пренело веќе не е во состојба да лекува, а таа способност ја има примателот на информацијата. Според мои лични сознанија и при пренесувањето на *бајката* (басмата) се кажува само еднаш на слушателот и повеќе не се повторува. Тој/таа мора веднаш да ја запамети и да не ја заборави сè додека не ја пренесе на друг, најчесто и по неколку децении, зашто *басмите* се пренесуваат најчесто преку едно поколение, од дедовци и баби на внуци. Од поново време е воведена праксата зборовите за баење да се запишуваат, зашто ова во минатото било невозможно од проста причина, што најголем дел од населението биле аналфabetи.

д-р Владимир ЈАНЕВ

Институт за национална историја - Скопје

Библскиот лик на Јаков и неговото значење за јудаизмот

Она што е карактеристично за ликот на Јаков е значењето на благословот во неговиот живот. Првиот благослов е од неговиот татко Исак, со кој Јаков се стекнува со превласт над неговиот постар брат Исав. Тука се забележува и рушењето на принципот на примогенитура (превласт на првородениот). Вториот благослов е од Господ, од кого Јаков е наречен Израел. Третиот благослов Јаков го доделува на своите дванаесет синови, на крајот од својот живот. Доколку се навратиме малку наназад во текстот на Библијата, може да се забележи дека благословот на Господ наменет за Абрахам е оној клучниот, од кој се надоврзува ветувањето кое Господ му го дава на Абрахам. Тоа е и една од причините зошто Абрахам, Исак и Јаков се претставени како втемелувачи на еврејската традиција. (Втора книга Мојсеева, 3. 15:

И пак му рече Бог на Мојсеја: "Вака кажи им на синовите Израилеви: Господ Бог на татковците наши, Бог Авраамов, Бог Исаков и Бог Јаковов ме испрати кај вас. Ете тоа е името Мое вечно, и тоа е споменот за Мене од колено на колено").

м-р Емилија АПОСТОЛОВА ЧАЛОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Црквата Св. Софија во Охрид и оформувањето на првите стручно-научни институции за заштита на културното наследство во Македонија

По завршувањето на Втората Светска Војна, на територијата на Македонија е наследен обемен, но прилично оштетен и запуштен фонд на споменици на културата, како резултат на дотогашно непостоење на професионални стручни служби за нивно чување и одржување. Овој труд се осврнува на процесот на институционализирање на заштитата на културното наследство во повоениот период, преку оформување на централниот и локалните заводи за заштита на спомениците на културата и неговите тесни и нераскинливи врски со меѓународниот реставраторски проект преземен во охридската катедрала Св. Софија.

Освен последователниот научен интерес, неколкугодишната реставраторска и конзерваторска активност на катедралата Св. Софија во Охрид ќе има особено значајно влијание врз основањето и оформувањето на првите институции за заштита на спомениците на културата во Република Македонија, како и врз обучувањето на првите кадри - основоположници на конзерваторската наука, кои директно ќе произлезат од овој конзерваторски потфат. Всушност, може слободно да се рече дека Св. Софија, преку нејзината историска реставрација од 50-те години на XX век, е основата на конзерваторската наука во Македонија, преку спој на технички вештини, ентузијазам и амбиција, неповторен до денешен ден.

д-р Биљана РАЈЧИНОВА-НИКОЛОВА
Институт за македонска литература – Скопје

***Разбивање на монотеистичкиот модел на патријархатот
(преку призмата на мотивот Мома-Војник)***

Поимот идентитет е чадор – термин, кој во различни(историски, културни и социјални) контексти и дискурси добива различно значење. Мотив за изработка на трудот е да се истражи деконструирањето/реконструирањето, содржината и значењето на поимот идентитет во конкретен географски простор(Р. Македонија), виден низ призмата на одреден модел на однесување - феноменот/мотивот Мома – Војник(кој во македонското народно творештво припаѓа на пошироката тема Жени – Јунаци). Истражувачкиот проблем се идентификува во постоењето на табу – натолошката појава – трансвестизам(преоблекување, преправање на жени во мажи), чудна и невообичаена појава, која отвора низа прашања за времената промена на полот и родот. Предмет на истражување е да се истражат вредностите и значењата на феноменот/мотивот Мома - Војник, во традиционалното општество/патријархатот, а со тоа да се дефинираат и начините на отпор кон фалусната логика на патријархатот, кои се користат како алатка/можност за времено самоиницијативно деконструирање/реконструирање на родовиот(идентитет)/родот, (а со тоа и на природниот/биолошкиот полов идентитет/полот. Главна (општа) хипотеза е дека *нашата анатомија не зависи од нашата судбина, туку во конструирањето, деконструирањето/реконструирањето /рекреирањето на половиот, родовиот и психо-социјалниот идентитет на субјектот, важна улога добиваат некои вонтелесни фактори, како што е отпорот кон дискурсот/императивот на патријархалната моќ.* Основната цел на истражувањето е да истражи (и докаже) дека родот и полот(родовиот и половиот идентитетот во патријархалните средини) понекогаш времено, може да се резултат на самоиницијативен избор, и дека културните значења на овие категории, не секогаш се совпаѓаат со биолошките одлики на мажот и жената.

м-р Златко ПОПОВСКИ

Институт за македонска литература

***Категориите „време“ и „временост“ како егзистенцијални одредници и идентификациски парадигми
на македонскиот фолклор***

Во ова истражување акцентот е поставен врз времето и временоста, како значајни и соодветно-специфични категории за македонската живеачка, кои, како такви, релевантно се позиционирале и во македонскиот фолклор. Трудот претставува теориски промислувања за феноменот на времето во сите негови облици на доживување, кои на соодветен, креативен начин се пројавиле во сферата на фолклорното творештво. Целта е да се опфати, протолкува и прикаже специфичната приемчивост на македонската автентичната културна почва – за чекањето и исчекувањето, траењето и паметењето... со еден збор – за сите облици, во кои димензијата време се пројавува. Содржински, расправата се операционализира врз конкретни примери од автентичното фолклорно богатство, во обид да ги конектира феномените „време“ и „временост“ со спецификите на идентитетот и идентификацијата на Македонецот. Долгото исчекување на независноста и самостојноста, непрегорот на полето на себеочувувањето и автентичноста – претставуваат прилог и мотив повеќе во контекст на темата.

м-р Дијана ПЕТРОВСКА

Државен универзитет во Тетово

***Лексиката поврзана со носиите и обичаите: еден од показателите за самодетерминирање на
Гораните на Балканот***

Тема на рефератот е согледувањето на особеностите на горанскиот говор, носиите и обичаите на население кое претставува откорнато ткиво од македонската јазична, културна и етничка заедница. Предмет на обработка е материјалот што е собран на терен за време на истражувањата на македонските говори во косовскиот дел од областа Гора, извршени во 2012 година.

Посебен предизвик во работата е да дадеме свој придонес во собирањето и обработката на лексика поврзана со носиите и обичаите што досега не биле предмет на дијалектолошки истражувања. Во продолжение на насловот на темата што ја одбравме тргнуваме од податокот дека освен традиционалната определба *нашинци*, жителите од оваа област топонимски се декларираат како *Горанци*. Со оглед на личниот опит што имавме можност да го апсолвиреме, многу значајно и интересно за лингвистичките и за фолклорните научни истражувања е автентичната согледба за ставот на жителите на Гора кон своето именување и кон својот јазик. Имено, во дијалектните соочувања со Гораните, со одредена доза на прикриен страв и резервираност, во многу случаи Гораните го поддржуваат ставот за јазичната припадност кон македонскиот јазичен ареал. Нивното тврдење дека припаѓаат на јазичниот сегмент „старомакедонски јазик“ отвора широки можности за поподлабочено согледување на јазичните, културните и на фолклорните особини на Гораните како засебна енклава во фолклорното опкружување.

Целта на рефератот е да се збогатат сознанијата за горанскиот говор и да се претстави дел од македонската дијалектна лексика поврзана со носиите и обичаите што досега не биле предмет на обработка, а претставуваат важен елемент во материјалната и духовната култура на населението од една територија, без оглед на верата.

д-р Викторија МОМЕВА АЛТИПАРМАКОВСКА

НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј - Битола

Придонесот на НУ Завод и музеј – Битола во проучувањето, заштитата и промоцијата на културното наследство во регионот на Битола и Преспа

Институцијата НУ Завод и музеј-Битола ги постави своите темели во првата половина на 20-тиот век, како мал градски музеј кој континуирано се развиваше. Менувајќи го повеќе пати својот назив, во 1975 година Народниот музеј – Битола беше трансформиран во комплексна институција, со музејска и заштитна дејност, како на природното, така и на културното наследство. Неколку години подоцна нејзиниот назив се менува во Завод за заштита на спомениците на културата и музеј.

Застапеноста на етнологијата како професија и наука во оваа институција се реализира преку три вработени етнологи (два во сферата на музеологијата односно движното културно наследство и еден во сферата на заштитата на недвижното културно наследство).

Регионалната компетенција на оваа институција, во последниве 15 години се однесува врз културното наследство во општините Битола, Ресен и Демир Хисар.

Регионот на Битола и Преспа располага со богато природно и културно наследство. Во овие два региона во минатиот период реализирани се повеќе проекти, при што се рекогносцирани се голем број на традиционални селски населби со сочувани примероци од традиционалната архитектура кои се презентирани во повеќе објавени трудови и изложби во земјава и странство.

Доприносот на НУ Завод и музеј – Битола во заштитата на овој вид културно наследство е спроведена преку техничко и фотодокументирање на истото, но не и преку негова конзервација и реставрација. Причините за тоа не се само финансиски туку и административни, имотно правни и сл. Значаен негативен фактор во неговата заштита претставува и неизградената свест за значењето на традиционалната архитектура како културно наследство и можноста за негова употреба во различни економски сфери.